

© Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2012. Bu çeviri, Avrupa Konseyi'nin insan haklarına destek Fonu'nun desteğiyle hazırlanmıştır (www.coe.int/humanrightstrustfund). Mahkeme'yi bağlamamaktadır. Daha fazla bilgi için, bu belgenin sonunda bulunan yazarın telif hakkı ile ilgili kısmı okuyabilirsiniz.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

Opuz/Türkiye – 33401/02

Karar 9.6.2009 [3. Daire]

Madde 2

Pozitif yükümlülükler

Madde 2–1

Hayat

Başvurucunun annesinin, bir aile içi şiddet bağlamında, devlet makamlarının şiddet sicilini bildikleri bir kişi tarafından, ölümcül bir şekilde yaralanması: *İhlal*

Madde 3

Onur kırıcı muamele

İnsanlık dışı muamele

Devlet makamlarının başvuru ve ailesini aile içi şiddetten koruyucu uygun tedbirler almaması: *İhlal*

Madde 14

Ayrımcılık

Ciddi aile içi şiddete karşı adli sistemin uygun bir çözüm sunmaması: *İhlal*

Olaylar: 2002 yılında, başvuru annesi, başvurucu ortak evden kaçmak için yardım etmeye çalışırken, başvuru eşi tarafından silahla vurularak öldürülmüştür. Geçmiş yıllarda başvuru eşi, başvuru ve annesine şiddet uygulamış, bunları birçok sefer ölümcül şekilde yaralamıştır. Bu şahıs ilgilileri dövmüş, bir seferinde onları arabayla ezmeye çalışmış ve bunun sonucunda da başvuru annesini ciddi şekilde yaralamış, başka bir seferde başvurucu yedi yerinden bıçaklamıştır. Başvuru ve annesi bu şiddet olaylarını yetkili makamlara bildirmiş ve can güvenliklerinin olmadığını söylemişlerdir. Başvuru kocasına karşı bir dizi suçtan – özellikle ölümlü tehdit, ağır müessir fiil ve öldürmeye teşebbüs – dolayı açılmış olan ceza soruşturmaları en az iki sefer, mağdurların başvuru kocasının tehditlerinden dolayı şikâyetlerinden vazgeçmeleri sonucu, düşmüştür. Ancak, sebep olunan yaraların ağırlığından dolayı, araba ve bıçak darbeleriyle işlenen yaralama eylemleriyle ilgili soruşturmalar, ceza davası açılmasıyla sonuçlanmıştır. Bu iki olaydan suçlu bulunan başvuru eşi, birinci suç için – sonradan para cezasına çevrilen – üç ay hapis

cezasına ve ikinci suç içinde taksitlendirilebilen bir para cezasına çarptırılmıştır. Sonuçta bu şahıs başvuruçunun annesini silahla öldürmüş ve bu suçu da onurunu korumak için işlediğini beyan etmiştir. 2008’de adam öldürmekten suçlu bulunmuş ve ömür boyu hapis cezasına çarptırılmıştır. Ancak temyiz aşamasını beklerken tahliye edilen başvuruçunun eşi başvuruçuyu tehdit etmeye devam etmiş ve başvuruçu da devlet makamlarından korunmasını istemiştir. Ancak, sadece yedi ay sonra, yani AİHM’nin Hükümet’ten başvuruçunun davasıyla ilgili bilgi istemesinden sonra, devlet makamları başvuruçuyu korumak için tedbir almıştır.

Kadınların şiddetten korunmasına ilişkin 30 Nisan 2002 tarih ve Rec(2002)5 sayılı Tavsiye Kararı’nda, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, üye devletleri, şiddete karşı gerekli olan her alanda ulusal politikalar başlatmaya, geliştirmeye ya da bu politikaları iyileştirmeye davet etmektedir. Bakanlar Komitesi, üye devletlere, kadınlara yönelik ciddi şiddet eylemlerini cezalandırmalarını, şiddet kurbanlarına dava açma imkânı sağlayacak ve şiddet kurbanlarının etkin bir şekilde korunmalarını sağlayacak gerekli tüm tedbirleri almalarını ve savcılarını kamu davası açıp açmamaya karar verirken kadına yönelik şiddeti ağırlaştırıcı ya da belirleyici bir faktör olarak değerlendirmeye teşvik etmelerini tavsiye etmektedir.

Hukuk: Madde 2 – AİHM, kişi hayatına yönelik eylemleri önleme ve cezalandırma ödevleri çerçevesinde, devlet makamlarının, yaşam hakkını güvenceye alma pozitif yükümlülüklerini yerine getirmeye iddia edildiğinde, makamların, şahıs ya da şahısların yaşamlarının üçüncü kişilerin suç fiilleri nedeniyle gerçek ve yakın bir tehdit altında bulunduğunu bildiği veya bilmesi gerektiği ve makul bir açıdan bakıldığında yetkileri dâhilinde söz konusu tehlikeyi kuşkuyla yer bırakmayacak şekilde bertaraf etmek için önlem almadığının ortaya konulması gerektiğini hatırlatır.

a) *Tehlikenin öngörülebilirliği hakkında:* Bu olayda, başvuruçu ve annesine yönelik sistematik ve gittikçe artan bir şiddet – işlenen suçlar, önleyici tedbirler gerektirecek kadar ciddi idi – uygulandığı ve mağdurların sağlık ve güvenliklerine yönelik devam etmekte olan bir tehdit bulunduğu görülmektedir. Başvuruçunun eşinin aile içi şiddet sicilinin olduğu ve bunun daha da ötesinde önemli bir şiddet riskinin bulunduğu aşikârdır. Mağdurların durumu yetkililerce bilinmekteydi ve başvuruçunun annesi hayatının ciddi tehlike altında olduğundan bahisle ve polisin harekete geçmesi istemiyle savcılığa başvurmuştu. Bütün bunlardan ölümcül saldırı riskinin öngörülebilir olduğu ortaya çıkmaktadır.

b) *Makamların uygun tedbirler alıp almadıkları hakkında:* İlk sorulması gereken soru, devlet makamlarının başvuruçunun eşine karşı başlatılan cezai işlemde, başvuruçu ve annesinin şikâyetlerini geri çekmeleri üzerine, vazgeçmesinin gerekçesiyle ilgilidir. AİHM, öncelikle bu konuyla ilgili Taraf devletlerin uygulamalarına bakmıştır. AİHM, bu konuya dair genel bir görüş birliği bulunmadığı sonucuna varmış ancak yine de suç ağır olduğunda ve tekrarlanma riski yüksek olduğunda bu devletlerde, mağdurlar şikâyetlerinden vazgeçseler bile, kamu yararı çerçevesinde kovuşturmaya devam etme eğilimi olduğunu not etmiştir. Bu bağlamda, AİHM, üye devletlerdeki uygulamaları inceleyerek, kovuşturmanın devamına karar verilmesinde, yetkili makamların suç (suçun ciddiyeti, mağdurun maruz kaldığı yaraların niteliği, silah kullanılıp kullanılmadığı, saldırının planlanıp planlanmadığı), suçun faili (failin adli sicili, tekrar saldırıda bulunma ihtimali, geçmişte de şiddet uygulayıp uygulamadığı), mağdur veya potansiyel mağdurlar (bunların sağlığı ve güvenliğine yönelik devam etmekte olan tehdit, hanede yaşayan çocuklar üzerindeki etkisi ve, gerektiğinde, şiddetin ileride tekrarlanma riski) ve mağdurla fail arasındaki ilişkiyle (geçmiş ve mevcut ilişkileri ile kovuşturmaya mağdurun isteğinin aksine devam edilmesinin bu ilişki üzerindeki etkisi) ilgili birçok unsuru dikkate aldığını kaydeder.

Bu olayda, devlet makamları, şiddet ortamına ve öldürücü silah kullanımına rağmen, “aile meselesi” olarak gördükleri bir duruma müdahale etmekten kaçınmak amacıyla, başvurunun eşine karşı başlatılan cezai işlemlere devam edilmemesi yönünde çok sayıda karar vermiştir. Sanık tarafından yapılan ölüm tehditlerinden haberdar edilmelerine rağmen, devlet makamlarının, şikâyetlerin geri çekilmesinin arkasındaki saikleri dikkate aldığı görülmektedir. 10 gün ya da daha fazla bir süre için rahatsızlık ya da iş göremezlik durumuyla sonuçlanmayan ve mağdurların şikâyetlerini geri aldıkları durumlarda ceza soruşturmasına devam edilmesini yasaklayan yasal bir hükümden dolayı, yetkili makamların ceza soruşturmasına devam edemedikleri iddiasına gelince, AİHM söz konusu düzenlemenin devletin kişileri aile içi şiddetten koruma konusundaki pozitif yükümlülükleriyle uyuşmadığı kanaatinde. Ayrıca, savunmacı Hükümet ceza soruşturmasına devam edilmesinin mağdurların AİHS’nin 8. maddesi kapsamındaki haklarını ihlal edeceğini de iddia edemez, çünkü başvurunun annesine yönelik tehdidin ciddiyeti böyle bir müdahaleyi gerekli kılıyordu.

Hükümetin başvurunun annesinin hayatına karşı yakın bir tehlikenin olduğuna dair somut bir kanıt olmadığı savunmasına karşılık, AİHM yetkililerin başvurunun eşinin yarattığı tehlikeyi değerlendirdiğine ve tutuklanmasının orantısız bir önlem olacağına karar verdiğine dair bir veri bulunmadığını, aksine yetkililerin bu hususları hiç dikkate almadığını gözlemler. Her halükarda, aile içi şiddet vakalarında, failerin hakları mağdurların yaşama ve ruhsal bütünlük haklarından daha üstün olamaz.

Son olarak, devlet makamları, 4320 no’lu Ailenin Korunması Kanunu temelinde, koruyucu tedbirler alabilir, başvurunun eşinin başvurunun annesiyle görüşmesini, iletişim kurmasını, ya da ona yaklaşmasını ya da belirli bölgelere girmesini yasaklayabilirdi. Sonuç olarak, devlet makamları gerekli gayreti göstermemiş ve böylece başvurunun annesinin yaşama hakkını korumaya dair pozitif yükümlülüklerini yerine getirmemiştir.

c) *Ceza kovuşturmasının etkinliği hakkında:* Hâlihazırda altı yıldır süren başvurunun annesinin öldürülmesiyle ilgili ceza yargılaması halen Yargıtay’da devam etmektedir. Bu koşullarda, yetkili makamların failin hâlihazırda suçu itiraf ettiği bir kasten adam öldürme olayını soruşturmada süratli bir şekilde hareket ettiği söylenemez.

Sonuç olarak, bu davada, ceza hukuku sistemi istenen caydırıcı etkiyi göstermemiştir. Durumdan haberdar olduğu dikkate alındığında, devlet makamları mağdurun bedensel bütünlüğüne yönelik tehdidin gerçekleşmesini engelleyebilecek gerekli tedbirleri alamamasını mağdurun tutumuyla gerekçelendiremez.

Sonuç: İhlal (Oybirliğiyle).

Madde 3 – İşlenen suçların ciddiyetine bakıldığında, devlet makamları başvurunun eşinin hareketlerine karşı açıkça uygun olmayan bir tutum takınmıştır. Başvurunun eşine karşı verilen kararlar görünüşe bakılırsa onun üzerinde hiçbir önleyici veya caydırıcı etkide bulunmamış, hatta bu kararlar onun eylemlerine karşı belli bir tolerans göstermiştir, çünkü başvurunun eşi başvurunun annesine arabayla çarpmaktan dolayı sadece – para cezasına çevrilen – kısa bir hapis cezasına çarptırılmış, daha da şaşırtıcı olanı, başvuru yedi yerinden bıçaklamaktan dolayı taksitlenebilecek az bir para cezasına çarptırılmıştır. Öte yandan, 4320 sayılı yasanın yürürlüğe girdiği Ocak 1998 tarihine kadar Türk hukuku, savunmasız kişileri aile içi şiddete karşı korumayı amaçlayan idari ve güvenliği sağlayıcı tedbirler öngörmüyordu. Bu tarihten sonra dahi, bu olayda, ulusal makamlar söz konusu kanunun sağladığı tedbirlere ve yaptırımlara etkili bir şekilde başvurmamıştır. Son olarak,

AİHM, başvurucunun maruz kaldığı şiddetin son bulmadığını ve yetkili makamların hareketsiz kalmaya devam ettiklerini, büyük bir endişeyle, kaydeder. Başvurucunun devlet makamlarından yardım istemesine rağmen, AİHM'nin, yetkili makamların aldığı tedbirlere ilişkin Hükümet'ten bilgi sunmasını istediği tarihe kadar hiçbir şey yapılmamıştır. Kısacası, devlet makamları fiziksel bütünlüğünü ciddi biçimde ihlal eden eski eşinin saldırılarına karşı başvurucuyu koruyacak etkili koruma tedbirleri alma yükümlülüklerini yerine getirmemiştir.

Sonuç: İhlal (Oybirliğiyle).

2 ve 3. maddelerle bağlantı olarak 14. madde – AİHM, ülkelerin büyük bir çoğunluğu tarafından kabul edilen uluslararası hukukun ilgili kural ve ilkelerinden, devletlerin kadınları aile içi şiddete karşı koruma yükümlülüklerini, kasıtlı olmasa da, yerine getirmemesinin kadınların kanunun sağladığı korumadan eşit bir şekilde yararlanma haklarının ihlali olduğu sonucunun çıktığını belirtir. Diyarbakır Barosu ve Uluslararası Af Örgütü'nün hazırladığı ve Hükümet'in itiraz etmediği raporlara göre, aile içi şiddet mağduru olan insan sayısı, başvurucunun söz konusu tarihte yaşadığı Diyarbakır'da en yüksek düzeydedir. Mağdurların neredeyse tümü Kürt kökenli, okuryazar olmayan veya düşük bir eğitim seviyesine sahip ve genellikle kendilerine ait bir gelir kaynakları bulunmayan kadınlardan oluşmaktadır. Söz konusu raporlar, yetkili makamların aile içi şiddete tolerans gösterdiğini ve iç hukuk yollarının etkili şekilde işlemediğini ortaya koymaktadır. Mağdurların şikâyetlerini soruşturacaklarına, polis memurları, mağdurların eve dönmeleri ve şikâyetlerini geri almaları için arabuluculuk görevi üstlenmektedirler. Saldırganlar hususunda karar verilirken ve kararlar tebliğ edilirken sıklıkla gecikmeler olmakta ve mahkemeler şikâyetleri boşanma davası şeklinde ele alma eğilimi göstermektedir. Saldırganlara verilen cezalar gelenek, görenek veya şeref adına hafifletildiğinden suçu işleyen kişiler üzerinde caydırıcı bir etkiye sahip değildir.

AİHM, yukarıda kaydedilenlerden, aile içi şiddetin esas olarak kadınları etkilediği ve Türk makamlarının genel ve ayrımcı pasifliklerinin aile içi şiddeti teşvik eden bir atmosfer yarattığı sonucuna varmaktadır. Başvurucu ve annesine karşı gösterilen şiddet cinsiyete dayalı bir şiddet olarak değerlendirilmeli ve kadına karşı bir çeşit ayrımcılık oluşturduğu kabul edilmelidir. Hükümet tarafından son yıllarda yürütülen reformlara rağmen, geçmiş yıllarda, mevcut davada tespit edildiği gibi, adli sistemin genel pasifliği ve saldırganların cezadan muaf olması aile içi şiddeti çözmeye uygun adımın atılmasında devlet makamları tarafından gereken sorumluluğun alınmadığını göstermektedir.

Sonuç: İhlal (Oybirliğiyle).

Madde 41 – Manevi zarar için 30 000 EUR

© Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2012.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin resmi dilleri Fransızca ve İngilizce'dir. Bu çeviri, Avrupa Konseyi'nin insan haklarına destek Fonu'nun desteğiyle hazırlanmıştır (www.coe.int/humanrightstrustfund). Mahkeme'yi bağlamamaktadır ve Mahkeme, kalitesi konusunda herhangi bir sorumluluk kabul etmemektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarının veritabanı olan HUDOC üzerinden (<http://hudoc.echr.coe.int>) veya HUDOC'un bildirdiği başka veritabanları üzerinden yüklenebilir. Davanın isminin tamamen yazılması, yukarıdaki telif hakkıyla ilgili ifadelerin kullanılması ve insan haklarına destek Fonu'na referans yapılması şartıyla ticari olmayan amaçlarla kullanılabilir. Bu çevirinin tamamını veya bir kısmını ticari amaçlarla kullanmak isteyen herkesin, bu durumu belirtilen adrese bildirmesi rica olunur: publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the

Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund) Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante: publishing@echr.coe.int.